
Малвина Александрова / Malvina Aleksandrova

**ФЕСТИВАЛЪТ В ГР. БЕЛОСЛАВ – ПРЕПЛИТАНЕ
НА ТРАДИЦИЯ И СЪВРЕМЕННОСТ
В БЪЛГАРСКАТА ШЕВИЦА**

**The Festival in the Town of Beloslav – Intertwining
of Tradition and Modernity in Bulgarian Embroidery**

Abstract: The article deals with the contemporary interpretation of embroidery as an element of Bulgarian traditional and modern clothing presented at the First Embroidery Festival in Beloslav. Reports from the field work, conducted during the festival (9 September 2017), convincingly show a growing interest of lovers and professionals in embroidery. The festival has not been studied so far, because it is the first of its kind. A second edition under the title ‘The cult of the mother and votive offerings for fertility’ took place in 2018. Many festivals aim to preserve traditions, but a festival dedicated to embroidery was held for the first time. More and more interesting interpretations of Bulgarian traditional clothing elements will be made in the future, and this is only a matter of personal imagination.

Keywords: festival, costume, embroidery, traditions, symbol, interpretation.

Народната шевица е израз на индивидуалното творчество на всяка българка в миналото. Тя носи скрито послание, което е трудно да се разчете от човек, който не познава символите, бродирани върху дрехата. Шевиците казвали „стоп“ на ергените, които задявали момите, когато статусът им бил несъвместим. Във всеки регион, село, семейство шевицата е различна. Следователно може да се заключи, че в България няма носия с еднакви шевици. В българската етнология са налице конкретни изследвания за шевиците, публикувани от Е. Петева, Ив. Коев, Р. Ганева, К. Матрова, Ив. Станоева, М. Дечева и др.¹ В монографията на Ив. Коев са описани методите на проучване, причините за промяна, растителните, животинските и антропоморфните мотиви (произход и символика), а в тази на К. Матрова са изброени етнографските райони и са разгледани основните материали за везане, начините на везане, подготовката на материалите и видовете бодове, които се използват в народната шевица². В някои публикации е проучена шевицата в облеклото на човека от раждането му, та чак до смъртта му. „Шевицата е „портрет“ на човека“³. В книгата на

Мирелла Дечева „Чертог на българската черодейка“ на фокус са естетиката и магиката на женското облекло и везбената му украса.

В настоящото изследване обект на проучване е Първият фестивал на шевицата, проведен в гр. Белослав през 2017 г.

Град Белослав е на разстояние около 20 км от град Варна. Най-характерното за разположението на града е разделянето му на две от Белославското езеро. Още докато се чака фериботът, се вижда колко красив е градът. Само чрез ферибота или плавателни средства гостите и жителите на града могат да преминават на отсрещния бряг. Някои хора правят сравнение със столицата на Унгария и наричат град Белослав „Малката Будапеща“, защото плавателният канал, който минава през града, го разделя на две.

Именно в този град през септември 2017 г. се проведе за първи път „Фестивал на шевицата“, който съчетава нашите традиции с модерното изкуство. Темата на първото издание е „Везбената традиция на българката. Хилядолетия, вшити в тъканта“. На фестивала бе представена тематична беседа с етнографи и работилница за шевици. Организатори на фестивала са Народно читалище „Съзнание 1926“, „История в шевици“, „Виртуален музей на България“ и Община Белослав. Инициатор на идеята за създаването на фестивал е съпругата на Славян Стоянов. Той също е един от организаторите на фестивала.

През 2018 г. се проведе и второто издание под наслов „Култът към майката и оброците за плодородие“. Включването на млади везбари във фестивала през тази година е съществена част от проекта на сдружение „България – дух и култура“. Основната цел на проекта е да се подобрят информираността и уменията на младите хора, свързани с богатото ни творческо фолклорно наследство, опазване на везбената традиция и основните техники за везба. На специален щанд бяха представени пана с техните изделия, а част от момчетата и момичетата участваха като доброволци в организацията на събитието – като модели в ревютата на носии, като помагачи в многобройните дейности.

Колекционерите на носии Радослав Радков и Здравка Димитрова участваха със своите красоти в ревю през 2017 г. (фиг. 6.).

Здравка Монева Димитрова е на 57 години от село Сандрово, Русенско. Интересът ѝ към българската носия идва чрез шевиците, които са нейната първа любов. Тя е на мнение, че е много трудно те да бъдат разделени. На този етап носиите за нея са просто хоби. Занимава се с колекциониране на носии от около пет години. Това става спонтанно, а не като цел. Търси шевици навсякъде, което най-често я отвежда в оказионите и по фестивали. Освен шевиците тя забелязва и носиите. Започва със събирането на русенски носии, после разширява своя интерес. Има цел и желание да събере и запази каквото е останало, а красотата на носията е първото нещо, което я води.

Първата закупена носия, с която Здравка Димитрова се сдобива, е силстренска. Но преди нея има русенски, които са наследени и подарени от близки. Колекцията ѝ не е голяма. Има носии от всички етнографски области, но стига до мнението, че е невъзможно да притежава всичко, и напоследък намалява купуването.

Здравка Димитрова се гордее с русенските си носии. Има около десетина кърлянки с различни ризи и престилки, елечета с различен цвят и синчани колани. Слабост ѝ е и беленската хърцойска носия, най-вече заради богатите пазви на ризите. За съжаление тя трудно се събира – засега има само един пещимал (пола), „коренка“ и „дребенка“ престилки, две ризи и мънистен колан. През лятото на 2017 г. тя се сдобива с ръчно плетени чорапи и за двете носии по стар образец.

Силистренската носия, която поставя началото на колекцията, е съставена от червена вълнена фуста, зелено кадийно менте, прекрасна алфатарска престилка, риза с копринени ръкави. На първото издание на фестивала Здравка Димитрова изложи ризи от различни области, няколко капански престилки и шевиците, които е събрала и извезала дотогава. На второто издание тя не присъства лично, но читалището в с. Сандрово се представи с русенски носии от колекцията. За нея това е фестивал, който е толкова близо до извора, колкото никой друг от този род. Според Здравка Димитрова усилията на организаторите да се запази, покаже и популяризира завещаното ни богатство заслужават огромно уважение. Едната от русенските носии, представени на второто издание на фестивала, беше с двурого забраждане. По много от „челата“ на русенските престилки имаше символи на Богинята Майка.

Радослав Радков се занимава много отдавна със събирането на носии. Той самият казва, че има специфични познания в областта на облеклото. Колекционира десет години, след което спира за известно време. Но страстта му към носиите надделява и той отново започва събираческа дейност. Илонка Станкова се запалва по колекционирането от него. Заедно те участват във второто издание на фестивала през 2018 г.

Илонка Станкова е на 60 г. от гр. Шумен. Възхищава се на всяка част от носията, защото като специалист може да оцени огромния труд и майсторство, вложени при изработката на всеки детайл. Занимава се по-сериозно с колекциониране от пет-шест години. Събира носии просто, за да ги има и да ги съхранява, както са се носили в дадения район. Защото за нея най-дразнецното са неграмотно ушитите ансамблови „творения“ и безхаберното окомплектоване на части от автентични носии от различни райони.

Първата цялостна носия, която поставя начало на колекцията на Илонка Станкова, е трънски литак на баба ѝ, украсен с пайети, мъниста и сърмени ширити по пазвата и полите, с бродерия с разноцветни вълнени конци по края на полите. Ризата е от бяло памучно платно, украсена с шита дантела с мъниста по полите, пазвата и ръкавите.

Колекцията на Станкова включва носии от различни краища на България – Видинско, Кулско, Ломско, Врачанско, Плевенско, Русенско, Трънско, Граово, Кюстендилско, Пловдивско, Хасковско, Сливенско, Старозагорско, Казанлъшко, Елховско и Лозен. Видинската носия от Ново село се състои от едноплата вълнена задна престилка със сърмени нишки и дигана украса в долния край, пъстра предна престилка, по-къса и набрана, и бяла кенарена риза

с ажурни бродерии. Коланът е тъкан на кори, а разсучалото е направено от нея по описания и стари снимки.

На фестивала имаше и отделен сектор със занимания за най-малките гости. Основно място в първото издание е отделено на автентичната шевица и нейните съвременни интерпретации. Представени бяха най-различни артикули, плод на въображението и ръчното творчество на участниците. Състоя се ревю на носии от края XIX и началото XX в. и възстановка на автентичните обичаи „Пануда“ и „Сватосване“. На обичая „Пануда“ се прави празнична пита за четиридесетия ден от раждането на детето и се носи „каниска“ – традиционното за района печено пиле с бял ориз. Идва цялата рода, понякога около стотина души, които носят фасул, сарми, мекици и накичена със здравец бъклица с червено вино. Смисълът на обичая е да носи здраве и да гарантира, че родилката ще има достатъчно кърма.

Още в началото на фестивала забелязах какъв голям интерес има към него. Участваха хора от различни краища на България. Една от участничките беше Албена Савова от Перник. Тя показва дизайнерски артикули, изработени с шевични мотиви. Материалът, който използва, е дърво. Занимава се от две години с този занаят. Сподели, че винаги е опаковала подаръци с обожание и е получила вдъхновение в дома на баба си и дядо си, където уютът се ражда от дървото. Според нея любовта към шевицата се носи от всеки. На въпроса какво мисли за съвременното използване на шевицата и какъв символ е тя, Савова отговори, че се гордее и се радва, че може да се подсеца за богатството и силата на традициите, че ние, българите, носим и много пазим това българско пламъче..., живец, че „шевицата е везано, рисувано с душевност богатство“. По повод на участието си във фестивала Албена Савова подчерта: „Изобщо не съм го умувала. Знаех, че ще съм там...“. А като лично впечатление отбеляза, че се изумява как морските хора правят празника весел.

Друга участничка във фестивала беше Станка Николова от Елхово, която изработва бижута с шевици. Според нея много млади хора в последно време се запалват по шевиците и търсят автентични носии. Тя станала свидетел как младеж, който живее в Торонто, си търсел цял мъжки костюм. Николова изработва още магнити, ключодържатели, коледни топки, великденски яйца, украсени с народни шевици.

С интересна идея участва и Татяна Сакъзова от Велико Търново, която рисува коприна (фиг. 1.). Оля Ангелова Лилова от Варна пък изработва красиви битови кукли и сувенири (фиг. 2.). Деница Николова от Поморие рисува шевици с текстилни бои по най-различни елементи от облеклото. Тя обикаля из България, за да избере най-добрите кройки и материали за моделите си, и изработва всяка дреха в един размер, цвят и модел.

Христо Иванов и Грета Вълчева от Варна представиха творческа къща за сувенири с шевици и творческа работилница. Част от артикулите, които изработват, са красиви картички, етикети за учениците и стилизирани шевици, принтирани върху бели тениски. Имат работилница както за деца, така и за възрастни (фиг. 3.).

Фестивалът демонстрира колорит и красота, творчество и креативност от страна на участниците. Затова може да се допълни, че съвременната интерпретация на българската шевица тепърва започва. Все повече българи от „новото (младото) поколение“ проявяват интерес към нея. Чрез такива събития се научава повече за облеклото, а и се прави опит да се запази традицията, макар и модернизирана. По мое наблюдение, нашите традиционни носии предизвикват все по-голям интерес у българите, следователно тези, които ще започнат да колекционират носии, ще се умножават. Малко обаче са тези, които могат да извадят автентична носия от скрина на баба си. Забелязвам и все повече носии или части от тях по битациите, изхвърлени от наследилите ги собственици и продавани за без пари от този, който ги намери. Използването на шевиците при изработването на бижута, сувенири, картички, книгоразделители, рисуването им по сгради и коли, дори вписването им в татуировки нашумява.

От снимковия материал, който съм приложила, се забелязва големият интерес и изобретателност на участниците. Използват се най-различни материали като порцелан, кожа, сребро, текстил и др. Също така забелязах, че най-търсени артикули са бижутата и дрехите, които са с принтирани или бродирани шевици. Все повече участници използват и дървото като материал и основа за творене. Освен куклите на Оля Лилова, бутикови кукли, облечени в носии, изработват и още две участнички. Едната използва обикновени кукли, а другата – бутилки от вино. От видяното и събраната информация мога да заключа, че стремежът на българина за запазване на традициите става все по-голям. Следователно ще продължи появата на още по-интересни интерпретации на елементи от традиционното ни облекло и това зависи само от въображението ни.

БЕЛЕЖКИ / NOTES

¹ Вж. например: **Дечева, М.** Орнаментално-композиционни решения в българската народна шевица. – Български фолклор, кн. 4, (1990), 11–18; **Коев, Ив.** Българската везбена орнаментика: принос към историята на народния орнамент. София: БАН, 1951 и др.

² **Матрова, К.** Българска везба. София, 1982, с. 6.

³ Едно културно измерение (човекът и шевицата). – Български фолклор, год. XVIII, кн. 4, (1992), 22–29.

Фиг. 1.

Фиг. 2.

Фиг. 3.

Фиг. 4.

Сувенири с шевици на Народно читалище „Напредък – 1869“ – гр. Шумен

Фиг. 5. Щанд за носии

Фиг. 6. Част от изложбата на колекционерите